

TUDOMÁNY, IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Arany János kisebb költeményeiről.

Bérczy Károly.

I.

Hogy ez ma történik, s hogy Petőfi, Tompa és Arany költői triasát korunkban a nemzet-költői név helyett a nép költői nevével illetik: ez irodalmunk s ezzel összeforrott nemzetiségünk fejlődése történetében találja kulcsát.

E század első tizedeinek még a nyelvvel küzdő költői csekély közönség számára írták költeményeiket s ezekben forma-, tárgy- és kifejezésre nézve ama külföldi műpéldányokhoz alkalmazkodtak, melyeket az akkori olvasó közönség szintén olvasott és melyek reakciók is kényszerű befolyást gyakoroltak. A magyar eszme latin metrumban veszté el átható erejét; a magyar érzelem a görög mythos rejtélyeiben mosódott el, vagy német formákban vált zamattalanná. Mindamellett egyes sikerült, szép, sőt kitűnő művek figyelmet gerjesztettek s az olvasók száma növekedett — a középosztályban, míg az ezt környező felső és alsó réteg az uttorok hangjára érzékellen maradt; amaz, mert (kevés kivétellel) nyelvileg nem érté s tökéletlen kísérlet gyánánt utasítá vissza e hangot, szóval: mert nem volt magyar; imez, mert nagyon is magyar, de a nyújtott szellemi eledel idegen főzetű, s így nem nyéhez alkalmazott — vala.

A nemzeti öntudatra ébredés első korszakában ismét a középosztály volt az, mely egy halhatlan szellem által meggyújtott szövétnék világánál leggyorsabban látta be és fogta fel azt, hogy ha megélni és felvirágozni akarunk, ezt csak nemzeties irányban haladva érhetjük el. Ezen igazság a felső osztálynál is tett yivmányokat, s ha ezek aránylag csekélyebbek voltak, mint társadalmunk közép rétegeiben, ennek oka nem annyira abban, mintha a fő aristocrazia lelkesebb része a kijelölt irányba futó intézmények szellemét nem fogadta volna be — mint inkább

ama körülményben rejlett, hogy még e lelkesebbek, sőt a zászlótartók egy része sem birta az irányadó szellem fő közlönyét — a magyar nyelvet kezelni úgy, hogy legalább e fő közvetítő útján a nagy többséggel — ha akart is — összeforrt tudott volna.

Nem szemrehányásképp mondom én ezt, hiszen a nem az anyától tanult nyelvben otthonosságot néhány év alatt alig szerezhetni s gyökeres jártasság e részben úgy szólván csak a jövő ivadéktól volt várható: de tény és fájdalom, hogy úgy volt, mert épen azon időben, midőn a nemzeti eszmében egyesülés felé oly erős volt a hullámozat, midőn az idegen ajku polgár is nyakrafőre tanult és tanította gyermekeit magyarul, midőn a nagykereskedőtől kezdve az utolsó szatócsig, hogy áruinak keletet szerezzen, a nemzeti szót bigyeszté főlibök: ép ez időben az anyanyelv különbsége korlátot emelt az eszmék formulázásával még küzdő s a magyar nyelvet barbárként részben visszautasító aristocrazia és ezen eszköznek rég birtokában lévő mivel közép osztály közt s ez utóbbiban lassanként és észrevétlenül ama meggyőződést érlelé meg, hogy a felfelé akadályokba ütköző expansiv irány, lefelé biztos, széles és hálás térre talál; szóval, hogy a magyarság eszméje nem többé a nyolcz százados nemzetélet eddigi bajnokaiiban, hanem az elhanyagolt, értelmellen, de testestől lelkestől magyar népben találja kifejezését és főtámasztát.

Igy kezdődött a nemzet és nép eszméjének — a későbbi események folytán végérvényre fejlett — assimilációja; így történt az, hogy midőn — Vörösmarty-, Czuczor- és Erdélyinek a magyar formáért küzdései után — Petőfi lángelke e formát megtalálta s ezt ép szelleme erőteljes kifejezésével tölté meg: a nemzet e tős gyökeres magyar költészetet testéből való testnek és véréből való vérnek vallá, s mert az eddigi idegen formák közt megszokta volt azt, a mi magyar, a nép nél keresni, más részt pedig önmagát ép a magyarsági hajlam miatt a néppel azonosítá, az új ma-

gyar költészeti korszak megalapítóját, s a vele egykorú és egy irányú Tompát, népköltőknek nevezte.

En e két jeles egyikét sem tartom népköltőnek. Népköltő szerintem az, kinek a nép (plebs) felfogásához, érzelem- és eszmeköréhez mért s a nép jargonjában írt dalait (mint a francezia Jasminéit, s mint néhány württembergi, ausztriai és más német költőit) műhelyekben és gyárakban és eke után mindenütt dalolják, de néha a miveltebb körök is olvassák: míg Petőfi és Tompa költeményeinek legnagyobb része megfordítva a miveltebb körök élménye, s még néhány népies daluk is sokkal gyakrabban hangzik hangversenyekben és zongoránál, mint a gyalu- vagy az eke szarva mellett. *) De a fictio megvolt, az t. i., hogy a közép osztályban aránytalanul s gyorsan nagygyá fejlődött magyar olvasó közönség: nép **) s az ily értelemben

*) Népies költemény népiességét — aesthetikailag — nem az dönti el, éneklik-e azt az ekeszarva mellett vagy asztalosműhelyekben. Arany „Toldi”ja nehezen fog átmenni a legszorosabb értelemben vett nép-osztályba, és mégis népies költemény. A „Csöndes völgy ölében kit fed” és „Sötét éjben sötétén”-féle, épen nem népies, sőt lehet mondani nem is magyaros verseket egy évtized előtt országszerte énekelték. — A népiesség fogalmával tagadhatlan, hogy sok zavart üztek kivált az utóbbi években; de a népiességnek megvan határozott aesthetikai értelme és jogosultsága, s ha Aranyt p. o. nem nevezzük is népies költőnek kizárólag, de félre nem ismerhetni, hogy írt oly költeményeket, melyeket népieseknek kell mondani. Azért az ő költészete a népies költeményekben is műköltészet. (Ezen tárgyról tárczánkban legközelebb tüzetes cikket fogunk közleni.) Szerk.

**) E fictio ma még nagyobb mérvű. Alkalmam volt a legelterjedtebb népies hetilap 11,000 előfizetőjének névsorát áttekinteni s azt találtam, hogy e számból alig

veendő népszerűség a nemzet tisztá, ép. erős hangu magyar költőt népköltőknek nevezte el.

Az a magyar tárgyat magyar forma- és szellemben dalló költészet az eddigi németes zamatu subjectiv panaszkodat a térről már 1848 előtt leszorítá, mennyivel inkább kellett ezen iránynak a gyászos emlékü évek eseményei után kifejlődni! Egy részt, a vihar estéjén és utóborulatában saját én-jéről önvád nélkül senki sem beszélhetett, sőt az óriási tények tövében minden ezen tul eső tárgy eltörpült; más részt a honfi bú a viszonyok természeténél fogva nem nyilatkozhatott szabad választásu szavazati költészetben.

Annál nagyobbá vált tehát a tódulat az ugynevezett népies felé s most inkább mint valaha lön érvényessé az ok, hogy a népben van a magyarság s ennek — mint a nemzeti lét főfeltételének — fentartása és fejlesztésére egyedüli táyazóul az irodalom maradt fenn.

Es jöttek a formatalentum emberei, kik — mint Tompa gyönyörű regéjében az árva leánynak levágott és szelnek szórt szöke hajából az árvalánhaj — a Petőfi által üresen hagyott téren vadul burjánoztak fel. Az árvalánhaj rövid életű növény, néhány napon át — míg barkássá nem foszlik — első pillanatra hasonlít is a szöke hajhoz s csomóba kötve alkalmas arra, hogy a pitykés dolmány fölötti pörge kalap mellé tűzessék: de durva szára s mellék ágai hamar emlékeztetnek arra, hogy csak a neve haj s nem bir az árvaleány fejről lehullámozott valódi hajnak sem épsége-, sem ruganyossága-, sem szépsége-, sem életerejével.

Ezen árvalánhaj-verselés bitorolja napjainkban a népköltészet nevét, talán csak azért, mert néptől ellesett s eredeti naivságától megfosztott néhány phrázist cifra szavakkal fűz össze és sallangokkal fedi el a gebe soványságát. A gyermek azonban könnyen megvesztegethető, tetszik neki a cifrazás s nem nézi mi van

200 tartozik azon osztályhoz, melyet nálunk tág értelemben nép-neveznek.

alatta; tetszik a csengetyűhang s ezt hamar zenének véli.

Ily könnyen vesztegethető meg olvasó közönségünk nagy része is, mely akár a mozgalmas években keletkezett s később szükségké vált olvasási vágyból, akár az irodalon pártolásának ösztönserőleg érzelt szükségéből néhány év óta könyveket és lapokat vesz és olvas s mely versolvasást jóformán a jelen nemzedék művein kezdte.

Enéies nagy terjedelmé azután a közizlésben és irodalmi viszonyainkban nagy károkat tett. A könyv-vevő közönség lisztűltabb érzéku része úgy járt, mint a cikkek elején említett völegény, nem volt kedve második házasságra lépni; félt mindentől, mi népköltő s Aranyra azért nem fizetett elő, mert népköltő hírében állt a megvesztegetett résznek pedig azért nem kellett arany, mert költészetében nem találta a megszokott sallangot s mert nem tartá őt — legalább inye színti — népköltőnek.

Ha ezekhez még azon körülményt vesszük, hogy ama fictivus népiességgel az olcsó sajtó párosult s a magyar ember agyon hamar magáévá tette ama kényelmes szokást, hogy egy könyvért egy forintnál többet ne vegyen ki zsebből: körülbelől tudni fogjuk, miként történhetett az hogy még az árvalánhaj poézis s több népies vállalat roppant pártolásnak örvendett, addig a nemzet első költőjének „kisebb költeményeire” 364 előfizető gyűlt össze. E közizlésünk fejletlenségét piritó tény csak azt menthetné ki, ha e becses gyűjteménynek második kiadása válnék nemsokára szükségessé.

(Folytatása következik.)

Magyar könyvészet.

320—22. Gr. Kálnoky. Karacsai Indár. Történelmi regény három kötetben. Írta Gróf Kálnoky Dénes. Pest 1856. Kiadja Müller Gyula. Nyomatott Müller Emilé. 12-rét, 188. 175 és 139 lap. A három kötet ára 3 pft.

napján. A többi négy füzet az 1857-dik év első hat hónapjára esik.
Mi a folyóirat belső szerkezetét illeti, — nagy részben a francia „Revue de deux mondes“ fog mintául szolgálni, szem előtt tartván az angol irodalmi szemléket is.

Bizonyos és határozott rovatok előre meg nem állapíthatók, mert a gyűjtemény minden eredeti komoly tudományos fejtegetést elfogad, mely a tudomány bármely szakának jelen álláspontját nemzeti irodalmunkban kitüntetni, azt újabb eszmékkel gazdagítani, vagy helyesebb, okszerűbb irányba vezetni képes.

A folyóirat rendes tárgyai közé számítom továbbá a közbirodalom, különösen pedig hazánk állapotjának, közéletének, állami, társadalmi és községi fejlődésének a nemzetgazdasági ügyeinek okadatolt nyomonását, s az erre vonatkozó alapos és korszerű javaslatokat.

S minthogy a rendszerint lassu bár, s alig észrevehető, de szakadatlan továbbhaladása az államéletnek tükrözi leginkább vissza a nemzetek társadalmi fejlődését, — s minthogy ez alakulásnak lételemét s feltételeit a tevékeny ember szellemén kívül főleg a világesemények képezik, — különös gond lesz reá, hogy minden füzetben a lefolyt hat hét eseményei flett, hatásukban az embe-
riség és egyes nemzetek sorsára s fejlődésére politikai tájékozás foglaltassék.

Kitünő tér fog ezenkívül engedtetni a nemzeti irodalom legfőbb mentorának, az avatott kritikának, kivált ha az egyéb nemzetek hasonló irodalmi ágának, vagy tudományszakának párvonalos imertetésével s összehasonlításával kísérni hazai elműveinket.

E szerint a magyar művészet és szépirodalom is a szemle tárgyai lesznek, s nemcsak jelesebb eredeti, de művész hűséggel fordított classikus idegen, gyönyörködtetve oktató szépirodalmi munkák is felvételnek a folyóiratba.

Különös figyelmem tárgyat képezendik a tudományos képzés s a nemzeti nevelés kérdései; s mindennemű iskoláink s képző intézeteink állapotjáról, hiányairól és eredményéről évenként részletes áttekintés szolgáltatásáról fogok gondoskodni.

A külföldi irodalom állandó rovattal bírná, s a legjelesebb munkák, a tudomány minden ágaiból, rendes megismertetésre ígnak méltattatni.
Oly tárgyak és fejtegetések mellé, melyeknek áposb érthetősége az általában nélkülözhetlenné teszi, — rajzok és képek is adtnak.

S végre minden két füzet egy negyedévi 25 ívű kötetet képezvén, azt mindenkor könyvészeti rovat fejezi be, melyben az azon évnegyedben megjelent magyar, és hazánkra vonatkozó nem-magyar munkák jegyzéke foglaltatik.

Ugyanazon rokonszenv és bizalom, s ugyanazon hazafiúi ösztön, mely a haza és nemzet szellemi és tudományos képviselőit jótivá nyomon elfogadására, eszmém támogatására bírja, — biztosítja a vállalatot a magyar olvasó közönség részvételéről is.

Biztosítja annál nagyobb mértékben, minél öszhangzóbb honszerte a közérzet s egy benső sejtelem, hogy a nemzeti élet ama válságos fordulóponthoz jutott el, hol sorsát, faj- és nyelv szerinti fennmaradását, más népek

kezo megbetegedések ellen védekező: meggyógyítja az erősen vérző foghúst (súlyt; Scorbut); megakadályozza s meggyógyítja a fogfenét (Caries); egy pillanat alatt elűz minden rossz szagot a szájból, s az ingó fogakat megerősíti. Ki az említett bajok valamelyikében szenved, szíveskedjék ezen fogtisztító szert használni, s annak valódiságáról legtekélyesebben meg leendgyőződve. — Kapható 40 p. krajczár csekély áron a feltalálónál, **Heksch G.** fogorvos úrnál, Kis-hidutca 3 sz. 1. emelet a „Vadászkürt“ szállodával átellenben, (ki egyszersmind egyes műfogákat és egész fog-sorokat rak be a legújabb javítások és módszer szerint),

valamint a következő helyeken:

PESTEN: Kalderoni István, váci-utca. Treichlinger műrész.	Kézsmárkon: Szapó E. Kolozsváratt: Taufer Ferencz.	Pécssett: Berger Károly.
Aradon: Tones és Freyberger.	Lugoson: Popavicza De-meter.	Sopronban: Pachhofer Lajos.
Baján: Dietzel J.	Miskolczon: Nagy Pál gyorskocsizási ügy.	Szigeten: (Marm.) Mendelovics Miksa.
Debreczenben: Roth-schnek gyógyszerész.	Nagy-Szebenben: Schneider J. F.	Temesvárárt: Weszely Mihály.
Fehérvárárt: Ruszvum és fia.	Nagy-Varadon: Sonnenfeld József.	Verseczen: Obradovics Konstantin; és
Győrött: Lehner Ferencz.	Pancsovn: Krancsevics P.	Vukovárt: Markovics Vazul uraknál.
Kassan: Eschwig Eduárd.		

79

Árverési hirdetmény.

1—3

A főméltóságú Eszterházy herczegség Zólyom megyében fekvő véghelesi uradalmához tartozó, naponkénti 50 mérő burgonya, vagy 20 mérő gabona behabaráshoz felszerelt jó karban levő Kratochvill-Kohlhauptféle lepároló gőzgéppel ellátott Psztrussai szeszgyár fog az 1856-dik évi novemberhő első napjától kezdve három vagy szükséghez képest hat egymást követő évekre folyó évi szeptemberhő 4-kén (negyedikén) délelőtti 10 órakor a véghelesi várban tartandó nyilvános árverezés útján akár a véghelesi serházszal kapcsolatban, akár a nélkül, a legtöbbet hozzáadással hivatalosak, hogy a vállalkozó az uradalom biztosítására mindjárt az árverésnél oyalompénzül 2400 pengő forintot az uradalmi pénztárba lefizetni tartozandik. Az árverési feltételek előlegesen is Léván a kerületi főtisztviselnél, és Véghelesen az uradalmi tisztartásnál megtudhatók. — A következő napon, az az szeptember 5-kén fog Véghelesen mintegy 800 akóra menő többnyire vasabron-csos üres, boros és pálinkás hordó elárvereztetni. Véghelesi uradalmi tisztartóság által Véghelesen július 10-kén 1856.

to közataval értékek neveltethetik; mert a szappanforma az, mi nemcsak a szenvedőknek a külső szerek használatát könnyebbíti, hanem az orvosnak is az ily szerek hatályosb s általánosb alkalmazását lehetővé teszi.

A gyógyszeres szappanok csak 2 1/4 obon-nehezségű darabokban adatnak el s hivatalosan letett függvényeik mindkét végükön az itt látható pecséttel vannak ellátva; az egyedüli raktár

Budán { **Grünberg Ferencz** udvari gyógyszerésznél,
Ráth Péter, gyógyszerésznél Tabán,
Tóth János, gyógy „Sz. Istvánhoz“, országút 54. sz.
Pesten { **Székely József** gyógyszerésznél a „magyar királyhoz“,
Sztupa György gyógyszerésznél a „m. koronához“,
Kiss Károly gyógyszerésznél a „kigyóhoz“ és
Török József gyógyszer a „sz.-lélekhez“ k. u. 8. sz.,

továbbá **Arad:** Ring Károly gyógyszer., **Debreczen:** Vincze Károly R. gyógyszer., **Eperjes:** Schmidt Eszék: Horning József gyógyszer., **Gyön-gyös:** Kocianovich J. gyógyszer., **Gyula:** Lukács August gyógyszer., **Kassa:** Koretko A. gyógyszer., **Keoskemét:** Handl Károly gyógyszer., **Kézsmárk:** Zörnlaib gyógyszer., **Kolozsvár:** Wolf testvérek gyógyszer., **Köszeg:** Küttel István gyógyszer., **Miskolcz:** Böszörményi József gyógy-szer., **Pozsony:** Heinrich F. gyógyszerész, és irgalmas barátok gyógy-szertára, **Szászváros:** Spech Gusztáv gyógyszer., **Szeged:** Baurneind F. városi gyógyszerész, **Sopron:** Rupprecht József gyógyszer., **Szolnok:** Scheftsik István gyógyszer., **Uj-Vidék:** Grossinger Vilmos gyógyszer., **Zágráb:** Mihic Gratian gyógyszerésznél.

81

1—2

Egy cukorfőző mester

Poroszországból, ki a repaczkorgyártást már 1837 óta üzi, minden cukorfaj fi-nomításához alaposan ért, önállólag is vezettet gyárakat, s a legjobb bizonyít-ványokkal van ellátva, tartós alkalmazást keres. Az ajánló levelek **H. B.** 3 cím-alatt poste restante **Bécsbe** uta-sítandók.

Alolirt az illetők megnyugtására e-zennel jelenti, hogy az **Incze Dániel** és **Herepei Gergely** által előfizetés vé-gett hirdetett „Uj testamentom kérdésekben és feleletekben“ című munka f. é. szeptember havában mulhatatlanul sajtó alá kerülend. Azért, a kiknél még előfizetési iver létez-nek, szíveskedjenek azokat hozzám sept-elejére beküldeni. Kolozsvár jul. 7. 1856.

77 1—2 Stein János.

Jelentés.

A GYÖNGYÖS HÖLGY.

IRTA IFJ.

Dumas Sándor.

FRANCZIÁBÓL FORDITOTTA

I. J.

(Folytatás. *)

1.

Másnap reggel, mintegy tizenegy órakor, feljött hozzám házmesterem megmondani, hogy azon nő, kinél tegnap ebédtem, kérdezteti, ha vajjon feljöhet-e hozzám. Kocsiban ülve várta feleletemet. En igennel feleltem, s néhány perc múlva megjelent Wine asszony. Nagy izgatottságban és igen sápadt volt.

— Bocsásson meg ön ildomtalanságomért, mondá ő, de mulhatlanul beszélnem kellett önnek.

Leültettem; kitaláltam miről fog szó lenni.

— Hallgasson meg ön uram, mondá ő, ön barátja Jakabnak, ön mindent tud, mit ő tesz. Kérem önt, hova ment ő tegnap, tőlem távozván?

— Haza, asszonyom.

— Nem.

Zavarban voltam, de ezen nőt mindenestre meg kellett nyugtatnom.

— Megcsalták önt asszonyom, én elkísértem Jakabot. A nő félbeszakasztott.

— Köszönöm, uram; de fájdalom, én az ellenkezőt tudom. Reggeli négy óráig várakoztam kapuja előtt.

— Kétségtelenül az előtt tért haza, mikor ön oda érkezett.

— Nem uram, nem; én bizonyosan tudom.

Erre semmit se lehetett felelni.

*) Lásd „Pesti Napló“ 1928. számát.